

Tuberkulóza v Slovenskej republike

Anton Bajan, Juraj Trenkler

Tuberculosis in Slovak Republic

Súhrn

V roku 1994 sa trend vzostupu tuberkulózy v SR zastavil a v roku 1995 došlo prvýkrát k poklesu ochorení na tuberkulózu od roku 1990. Napriek tomu je potrebné zdôrazniť, že počet novozistených ochorení na tuberkulózu je v SR v porovnaní s vyspelými európskymi štátmi stále vysoký. Ako ukazujú výsledky tejto analýzy, problematike tuberkulózy je potrebné u nás naďalej venovať primeranú pozornosť a starostlivosť (tab. 7).

Kľúčové slová: tuberkulóza, prevalencia, incidencia, Slovenská republika.

Summary

The tuberculosis uprising tendencies had stopped in Slovak republic in the year 1994, and in the year 1995 for the first time we can find out the lower level of this illness from the year 1990. In spite of that, we would you like to mention, that the number of newly developed tuberculosis illness in Slovak republic - being compared to the data of highly developed european countries - is still very high one. According to the result of our analysis, the question of tuberculosis is still requiring our attention and care (Tab. 7).

Key words: tuberculosis, prevalency, incidence, Slovak republic.

Praktická gynekológia, 4, 1997, č. 1.

Súčasťou Národného programu podpory zdravia v Slovenskej republike je aj kontrola tuberkulózy. Cieľom našej práce je podať analýzu a rozbor výskytu tuberkulózy na Slovensku.

Materiál a metodika

V Slovenskej republike sú údaje o tuberkulóze dostupné na základe povinného hlásenia tuberkulózy od roku 1951. Detailnú analýzu poskytuje od roku 1988 Národný register tuberkulózy Slovenskej republiky. Na základe týchto parametrov hodnotíme situáciu u nás.

Výsledky

Vývoj incidence tuberkulózy na Slovensku vykazoval systematický, aj keď nevýrazný pokles, až do roku 1990 (tab. 1).

Katedra tuberkulózy a pľúcnych chorôb IVZ v Bratislave a Odborný liečebný ústav tuberkulózy a respiračných chorôb vo Vyšných Hágoch

Adresa: Prof. MUDr. A. Bajan, DrSc., Národný ústav tuberkulózy a respiračných chorôb, Krajinská 100, 825 56 Bratislava, Slovensko.

Od roku 1991 zaznamenávame postupný vzostup až do roku 1994, kedy sa trend vzostupu výskytu ochorenia zastavuje na hodnote 33,1/100 000 obyvateľov.

V roku 1995 bolo v Slovenskej republike hlásených 1540 nových ochorení na aktívnu tuberkulózu, t.j. 28,9/100 000 obyvateľov. Možno konštatovať, že trend vzostupu tuberkulózy, ktorý sme zaznamenali od roku 1990, sa zastavil a v roku 1995 nastal pokles novozistených ochorení na tuberkulózu.

Najnižší výskyt tuberkulózy zaznamenávame v hlavnom meste SR v Bratislave (21,7/100 000 obyvateľov), najvyšší – a to opakovane v priebehu niekoľkých rokov – v bývalom Východoslovenskom kraji (34,4/100 000 obyvateľov) (tab. 2).

Z celkového počtu 1540 novozistených ochorení v roku 1995 sme zistili tuberkulózu dýchacieho ústrojenstva u 1334 osôb (25,0/100 000 obyvateľov) (tab. 3). Tuberkulóza sa overila u nich bakteriologicky v 789 prípadoch. Percentuálny podiel bakteriologickej pozitIVITY dosiahol pri pľúcnej tuberkulóze 59,1 %.

Z počtu novozistených ochorení pľúc prevládajú pri pľúcnej tuberkulóze muži (60 %) oproti ženám (40 %). U detí sme v roku 1995 zistili tuberkulózu v 67 prípadoch (v roku 1994 ich bolo 86). Najvyšší počet ochorení sme zaznamenali

Tabuľka 1. Incidencia tuberkulózy v Slovenskej republike v rokoch 1988-1995

Rok	Nové prípady ochorenia			
	absolútny počet		na 100 000 obyvateľov	
	celkom	z toho extrapulm	celkom	z toho extrapulm
1988	1651	166	31,4	3,2
1989	1501	179	28,5	3,4
1990	1451	163	27,4	3,1
1991	1620	176	30,5	3,3
1992	1732	174	32,6	3,3
1993	1789	181	34,0	3,4
1994	1762	213	33,1	4,0
1995	1540	177	28,9	3,2

Tabuľka 2. Hlásené ochorenia tbc v roku 1995 podľa oblastí

Oblasť	absolútny počet		na 100 000 obyvateľov	
	celkom	z toho extrapulm.	celkom	z toho extrapulm.
Bratislava	98	13	21,7	2,9
Západoslovenská	418	39	24,6	2,3
Stredoslovenská	494	54	30,2	3,3
Východoslovenská	530	71	34,3	4,6
SR	1540	177	28,9	3,3

Tabuľka 3. Novozistené ochorenia tbc dýchacieho ústrojenstva v roku 1995 podľa oblastí

Oblasť	Celkom		Bakteriologicky overené		% overených z počtu
	abs.poč.	na 100000 obyv	abs.poč.	na 100000 obyv.	
Bratislava	81	18,0	45	10,0	55,6
Západoslovenská	371	21,8	192	11,3	51,8
Stredoslovenská	433	26,5	261	16,0	60,3
Východoslovenská	449	29,1	291	18,8	64,8
SR	1334	25,0	789	14,8	59,1

vo vyšších vekových skupinách obyvateľstva – u mužov aj u žien.

Ochorenie na mimopľúcnu tuberkulózu sme zistili v roku 1995 u 177 pacientov (3,3/100 000 obyvateľov) (tab. 4). Najčastejším prejavom bola tuberkulóza periférnych lymfatických uzlín a kože (63 ochorení), tbc urogenitálneho systému (54 ochorení) a tbc kostí a kĺbov (46 ochorení). Z ďalších prejavov to boli tbc meningitída (3-krát), tbc miliaris (1), tbc.

mezenterióálnych uzlín (6) a tbc iných orgánov (4; oko, nadoblička).

V roku 1995 bolo v Slovenskej republike evidovaných a dispenzarizovaných 2167 osôb s tuberkulózou (tab. 5). Z nich malo bakteriologicky overenú tuberkulózu 1310 osôb (24,6/100 000 obyvateľov). Prevalencia zodpovedá súčasnému trendu incidence a je v súlade so systémom dispenzarizácie, ktorý uplatňujeme pri kontrole tuberkulózy u nás.

Tabuľka 4. Mimoplúcna tbc podľa pohlavia a diagnóz v SR v roku 1995

Diagnóza	Celkom		Bakteriologicky overené	
	muži	ženy	muži	ženy
tbc meningitis	2	1	1	1
tbc mezent.uzlín	2	1	1	2
tbc kostí, zhybov	24	4	7	5
tbc urogenitálna	18	22	15	17
tbc perif.lymf. uzlín	6	36	0	8
tbc kože	7	39	1	1
tbc iných orgánov	1	11	0	1
tbc miliaris	0	3	0	0
spolu	60	117	25	35

Tabuľka 5. Prevalencia tuberkulózy v SR podľa oblastí v roku 1995

Dispenzárna skupina PI.						
z toho pri zistení						
Oblasť	Celkom		Bakteriologicky pozit.		Mikroskopicky pozit.	
	abs.poč.	na 100000 obyvateľov	abs.poč.	na 100000 obyvateľov	abs.poč.	% na 100000 obyvateľov
Bratislava	144	31,9	73	16,2	42	9,3
Západoslovenská	490	28,9	262	15,4	132	7,8
Stredoslovenská	791	48,3	491	30,0	255	15,6
Východoslovenská	742	48,1	484	31,3	247	16,0
SR	2167	40,7	1310	24,6	676	12,7

Na tuberkulózu (príčina smrti) zomrelo v roku 1995 na Slovensku 17 osôb (tab. 6). Vo vekovej skupine 0–24 rokov zomrel 1 pacient, vo vekovej skupine do 44 rokov 3. Prevažnú časť zomrelých tvorili osoby staršie ako 60 rokov. Tuberkulóza nebola známa a teda ani evidovaná pred smrťou u 6 zomrelých.

Diskusia

Problému tuberkulózy je aj v súčasných podmienkach, ako to vyplýva z našej analýzy za rok 1995, potrebné venovať stále zvýšenú pozornosť, najmä v oblasti cieľavedomej výchovy obyvateľstva. Stále je potrebné zdôrazňovať, že tu-

berkulóza je infekčné ochorenie, ktoré môže dostať každý človek.

Z medicínskeho aspektu sa stále ukazuje, že sa málo v našej klinickej praxi na tuberkulózu myslí. Stále sú medzery pri vyhľadávaní nových prípadov ochorenia, najmä v spolupráci s lekármi prvého kontaktu. Predpokladom účinnej spolupráce zostáva požiadavka včasného odoslania chorého do špecializovaného zariadenia (ambulancie, nemocnice). Má to významný dopad nielen pre samého pacienta, ale aj z hľadiska epidemiologického.

Ďalším súčasným závažným momentom je sociálny aspekt, ktorý sa uplatňuje a s ktorým sa stretávame v klinickej praxi. Ako ukazujú naše analýzy, tento aspekt sa uplatňuje

Tabuľka 6. Úmrtnosť na tuberkulózu v SR za rok 1996

	počet
Celkom zomrelo	17
Príčina smrti:	
tbc dýchacích orgánov	11
miliárna tbc	5
mimopľúcna tbc	2
Evidencia pred smrťou	
nebola	6
bola	11
Vek zomrelých (r.)	
0–24	1
25–44	3
45–54	4
55–64	2
65–74	3
74 a viac	4

nielen pri vzniku, ale aj pri šírení nákazy aj v súčasnosti (tab. 7). Takmer 21 % všetkých novozistených ochorení v roku 1995 tvorili asociáli, alkoholici, ľudia vyhýbajúci sa práci, nezamestnaní a bezdomovci. Čo je osobitne závažné, v kategórii produktívneho veku (25–44-ročných osôb) predstavuje tento podiel až 37 %.

Záver

V roku 1994 sa trend vzostupu tuberkulózy v SR zastavil a v roku 1995 dochádza po prvý raz k poklesu počtu ochorení na tuberkulózu od roku 1990. Napriek tomu je treba zdôrazniť, že počet novozistených ochorení na tuberkulózu je v SR v porovnaní s vyspelými európskymi krajinami stále vysoký. Ako ukazujú výsledky našej analýzy, problematike tuberkulózy je u nás potrebné naďalej venovať primeranú pozornosť a starostlivosť.*

Tabuľka 7. Pridružené ochorenia a iné podmienky pri hlásených ochoreniach tbc dýchacieho ústrojenstva podľa vekových skupín v SR v roku 1995

Druh ochorenia		Vekové skupiny				
		0–24	25–44	45–64	65+	spolu
diabetes mellitus	abs	2	15	47	52	116
	%	1,4	3,3	12,0	14,0	8,5
ulcus ventriculi	abs	3	27	25	17	72
	%	2,1	5,9	6,4	4,6	5,3
hepatopatia	abs	6	109	47	18	180
	%	4,2	24	12	4,9	13,2
alkoholik, asociál	abs	22	169	77	10	278
	%	15,4	37,1	19,6	2,7	20,4
nestály pracovník	abs	1	5	2	0	8
	%	0,7	1,1	0,5	0	0,6

Literatúra

Literatúra u autora.

Do redakcie došlo 20.12.1996.

*Prednesené na vedecko-pracovnej schôdzi SGPS: Tuberkulóza v gynekológii a pôrodníctve, 7.6.1996 v Bratislave.